

Op 31 mei en 1 juni vindt er in het Amsterdamse Vormingscentrum "De Populier" een studiekonferentie plaats over progressieve samenwerking. Deze konferentie wordt voorbereid met een kongresboek, waarin artikelen van partijleden van CPN tot en met D'66 zijn opgenomen. De schrijvers hiervan zijn op persoonlijke titel gevraagd een impressie te geven van het denken van de stromingen binnen hun partij over progressieve samenwerking. Mij viel de eer te beurt dat voor de PPR te doen. In mijn artikel heb ik geprobeerd, vanuit de praktijk theoretiserend, kanttekeningen te plaatsen bij de vraagstelling.

In de veronderstelling dat niet elk haags PPR-lid naar het kongres zal gaan, maar velen wellicht geïnteresseerd zijn in mijn artikel heb ik de belangrijkste gedeelten eruit ter publicatie aangeboden aan de Radikaal Aktief-redaktie.

Over het bestaan van stromingen heerst binnen de PPR grote spraakverwarring, die met enkele voorbeelden snel geïllustreerd is.

Geschiedschrijver Van Ginniken beschrijft voor de eerste periode, maart 1968 tot eind 1971, een strijd tussen de vakbonds- en de rietsuikervleugel. De laatste krijgt definitief de overhand op het kongres in okt. 1971 door de bekrachtiging van een aantal ontwikkelingen, w.o. het voortaan richten op maatschappij-kritische groepen i.p.v. op konfessionele arbeiders. In de beschreven periode, was er sprake van tweeslachtigheid, waar

"...de PPR zich bleef richten op de konfessionele kiezers, met name op de arbeiders onder hen, terwijl zij een program had, dat de arbeiders beslist niet aansprak." (Fred van Ginneken, de PPR van 1968 tot en met 1971, Breda, oktober 1975, blz. 163)

Volgens hem verlieten in 1971 de laatste vakbondsrepresentanten de partij, waarmee echter het vakbondselement nog niet was verdwenen. Van Ginnikens geschiedschrijving richt zich zo sterk op de rol van vooraanstaande personen, dat de achterliggende bewegingen niet meer worden gezien.

Dat er in de PPR-historie vaker sprake is van tegensprake in het beleid zal in dit artikel meer blijken.

Iedereen zal zich het skala aan vleugels herinneren dat de PPR werd toegeschreven: de macht- en milieuvleugel; de derde-wereldvleugel tegen de welzijnsvogels; de structuur tegenover de mentaliteitsveranderaars.

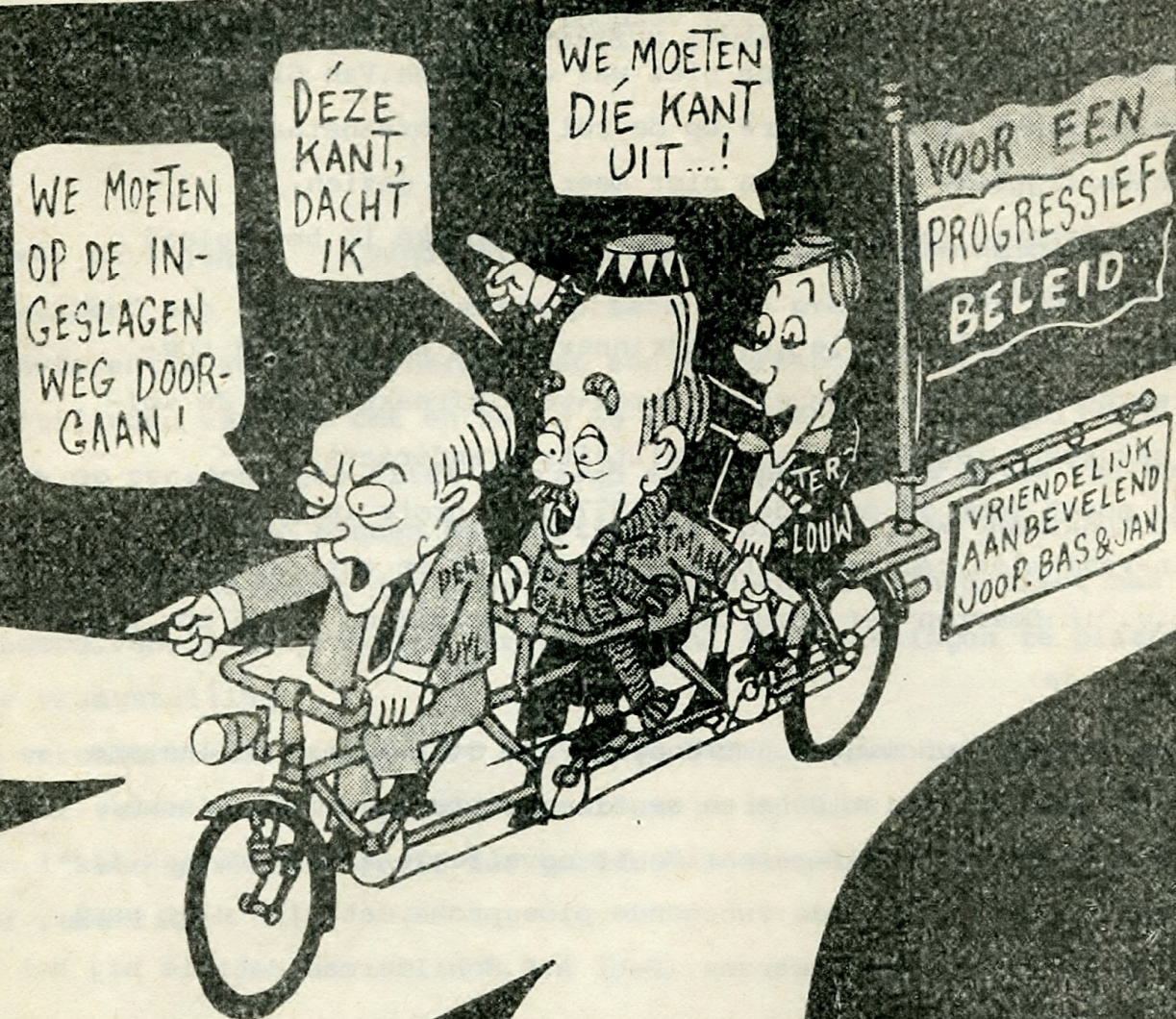
De Gaay Fortman noemt voor de periode 1975-1977 drie grote interne stromingen: christin-radikalen, radikaal-liberale humanisten en anti-autoritaire socialisten. (b.v. in: Meerten ter Borg, Christendom, socialisme en de ppr, z.p., voorjaar 1978, blz. 44)

Hierop aansluitend trekt scholingsfunktionaris Paul Schilderman de laatste stroming uiteen in een anarchistische en een democratisch-socialistische/marxistische, waartoe hij zichzelf rekent. Meest opvallende karakteristiek lijkt het, uit studentenkringen zo bekende, zwoegende ploegproza, dat zich niet veel aanhang in de PPR zal weten te verwerven. (Paul A.S. Schilderman, Notitie bij het jaarverslag 1978-'79, blz. 4-10)

Mezelf nog in geen beschreven stroming thuisvoelend, zal een eigen meer genuanceerde poging ook weinig bijdragen aan grotere duidelijkheid. In de interviewbundel rond de thematiek christendom-socialisme komen 14 "vooraanstaande" PPR-leden aan het woord, waaronder een drietal substromen van steeds twee personen. Neomarxistische denkers hebben een eersteduo geïnspireerd tot het als analyse-middel gebruiken van het marxisme. Anderen zoeken in een dialoog naar overeenkomsten tussen marxisme en christendom. Daartegenover zijn er die een sterke pragmatische benadering kiezen en weinig behoefte hebben aan dialogen. Apart staat een sociaal-anarchistische feministe. In de overblijvende groep noemen wel enkelen Zuidamerikaanse bevrijdingstheologieën als inspiratiebron; overheersend is echter een pragmatische benadering; het geloof als uitgangspunt kiezend; en een vrijwel algemene afzet tegen elke ideologie, elk "-isme".

Dat anti-dogmatisme is zo sterk dat het innerlijk tegenstrijdig wordt. De eigen ervaringen met het tot dogma vervallen geloof weerklinken in deze houding. De samensteller moet wel konkluderen dat bij een grote verscheidenheid aan identiteiten als gemeenschappelijk kernidee overblijft het weigeren zich neer te leggen bij het kapotgaan van de wereld.

Duidelijk is, in weerwil van de beeldvorming, dat de PPR een uiterst pragmatisch geheel is; anders waren zulke uiteenlopende mensen samen niet politiek georganiseerd gebleven.

..De Progressieve Drie Op Zoek Naar Een Politieke Richting..

mogen dus betwijfelen of het denken in politieke stromingen het werkelijk leven binnen een politieke partij veel dichterbij brengt. Zelfs als analytisch hulpmiddel vertekent het al, wanneer, als zo vaak, de werkelijkheid tot het midden wordt teruggedrongen. Het stromingen-denken is, en daarin schuilt het groots gevaar, gemakzuchtig politiek analyseren dat een subjektiverend beeld van het politiek proces creëert. Dat het desondanks vaak gebeurt wordt veroorzaakt door het gedrag van een drietal groepen. Voor journalisten zijn conflicten binnen partijen interessanter dan bv. een ingetogen inhoudelijke discussie. Dat wordt bevordert door de jachtige korte-termijnblik waartoe zij praktisch gedwongen zijn, waardoor elk partijcongres als een op zichzelfstaande gebeurtenis wordt beleefd, terwijl eigen politieke voorkeuren en "kommerciële" overwegingen c

enkel feit. (M.n. de huidige politieke journalistiek van bladen als Volkskrant en H.P. draagt weinig bij aan de kwaliteit van progressieve politiek.) Ook hier is er een grote gerichtheid op politieke leiders en wordt het kollektieve gedrag van een partijcongres verklaard als individueel gedrag. Zo werd najaar 1975 op één avond de oppositionel vice-voorzitter herkozen, het te gezagsgetrouwe redactiebeleid van de partijkrant afgekeurd, en tegen de zin van De Gaay Fortman in een steunmotie aan de MPLA aangenomen, zonder dat één krant het belang van dit gebeuren voor de interne verhoudingen aangaf. Waarmee ik niet wil zeggen dat elke nederlaag van de partijtop een overwinning voor de oppositie is; PPR-leden komen nu eenmaal niet naar Utrecht om de top steeds gelijk te geven, minstens één keer per congres laten zien wie er niet de baas is. De bekende socioloog Robert Michels parafaserend is het aangeven van stromingen ook een "machtsmiddel van de oude leiders." Opposanten worden verdacht gemaakt als incompetenten, onbevoegden, schreeuwers, partij-ondergravers, demagogen en bedriegers. (Vgl. Michels, Democratie en organisatie, Rotterdam, 1969, blz. 112) Zij worden herkenbaar en afzonderbaar gemaakt door het verheffen tot stroming, aarna de partijleiders zich erop beroepen de echte exponenten van de meerderheidsmening te zijn. Zo kon het gebeuren op een kampagnedag, voorjaar 1977, dat een, tot dan toe volgzaam, kamerkandidaat, na geuite twijfels over het beleid rond UCN-Almelo, de rest van de dag fungeerde als naamgever aan een stroming die elk zinvolkamagnevoeren verder onmogelijk zou maken. Ook opposanten zelf hebben de behoefte zich als stroming te zien. Daaraan kan men de noodzakelijke identiteit ontnemen die de totale partij, waartegen men in verzet is niet voldoende kan geven. Genoemde kandidaat ervoer het gebeuren als de versterking van de laatste hem nog ontbrekende vorm van erkenning.

Voor de PPR geldt dat andere achtergrondvariabelen dan het bestaan van stromingen van veel groter gewicht zijn. Zoals de geloofs- en vroegere partijachtergronden, in de deels overlappende opsommingen van katholiek, gereformeerd, hervormd en anders of nietgelovig én KVP, ARP, CHU, PvdA, PSP en D'66. Het gebruikelijke beeld is, m.n. katholieke, afscheiding van bestaande partijen, welk beeld door onderzoeken wordt ondergraven. In okt. 1968 al bleek dat 54% van de leden voorheen niet partijpolitiek was georganiseerd en dat van de potentiële kiezers slechts 32% daarvoor KVP had gestemd, tegen 28, 10 en 8% resp. PvdA, D'66 en PSP. (Geciteerd uit Van Ginniken, blz. 150 e.v.). Het imago werd bepaald door de eerste leidersgroep, die als Christin-Radikalen wel katholiek en ex-KVP was. Minder vriendelijk voor hen is mijn konklusie dat ze in genoemde opzichten nooit representatie waren voor de achterban, waarbij, als hypothese, die representativiteit bij elke

afdeling op de hiërarchische ladder minder werd.

Een tweede variabele zou het bestaan van politieke generaties kunnen zijn, bv. in de driedeling: tot '71, '71-'77, en daarna.

Een derde onderscheid ligt in de verschillende inhoudelijke belangstelling-sferen; in de partij -organisatie zelfs geformaliseerd in het bestaan van de themagroepen Milieu, Vrede, Welzijn en Macht. De PPR wordt dan, ter overkoepeling, graag geafficheerd als "item-partij". Ook hier het pragmatisme dat de "anti-ideologie-houding" legitimeert. Wel is de onderlinge verhouding van de thema's steeds omstreden geweest, m.n. in de plaatsbepaling van het thema macht.

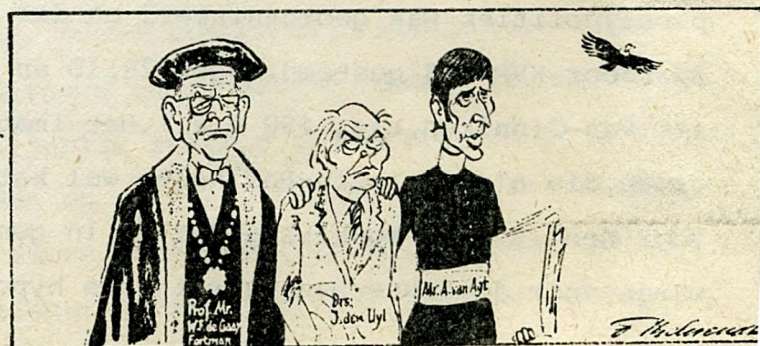
Nadenken over het aspekt politieke macht of de samenhang tussen de thema's in verklarende zin heeft nog niet plaatsgevonden. Volgens mij omdat daarmee de partij-strategie impliciet ter discussie zou komen te staan.

De variabelen overlappen en doorkruisen elkaar in personen, waardoor geen ervan op zichzelf als verklarende faktor kan worden gebruikt. Voor het verklaren van die overlappingsen moet worden gezocht in de totale maatschappelijke ontwikkelingen. Zo is het bv. opvallend dat in de aktuele sociaal-ekonomische problematiek de nieuwe themagroep macht een periode van ongekende bloei doormaakt, terwijl de andere drie themagroepen een kwijnend bestaan leiden.

Een kunstmatig onderscheid, tenslotte, graag gemaakt door de partijleiding, is tussen grotere en kleinere aktiecentra. De eerste, zgn. studentensteden, zijn radikalistisch, de tweede weten de machtsverhoudingen beter in te schatten. Dat politieke verschillen mede veroorzaakt zouden kunnen worden door zo iets wereld als behuizing (kraakhuis of doorzonwoning) zal heftig van de hand gewezen worden.

Van droom

tot werkelijkheid

Alles overziende lijkt de PPR toch het meest op een groot lichaam dat in beweging wordt gehouden door twee kwantitatief sterke vleugels (10 à 20%)

Om de politieke koers te begrijpen moeten andere indelingen gemaakt worden. Er is sprake van twee verschillende strategische "grondhoudingen". In de één wordt vanuit het toekomstbeeld en tussendoelen teruggeredeneerd naar de aktualiteit, terwijl de ander uit het nu naar voren denkt. Elke vooruitgang t.o.v. het bestaande is dan ook een stap naar een betere toekomst, wat voor de andere benadering nog maar de vraag is.

Gedeeltelijk samenhangend is het verschil in politieke gerichtheid, in extremen óf op PvdA en ander links, óf op PvdA en CDA.

De eertse grondhouding en gerichtheid zijn specifiek voor de "linker"-vleugel, terwijl de grote groep PPR-leden ontvankelijker is voor de andere houding.

Het PPR-pragmatisme, inclusief het vermeende beroep op rationaliteit; de koudwater-vrees voor ideologische diskussies; het item-gerichte; het de mens als uitgangspunt kiezen; dat alles draagt bij aan de beeldvorming van een min of meer spontane consensus tussen leiding en massa.

Zo is er een historische continuïteit die uit zichzelf voortgaat. Ook binnen de PPR is het moeilijker de wissel om te zetten dan op de rijdende trein mee te reizen.

Toch krijgt bij belangrijke beslissingen het "linkse" standpunt bredere steun, meestal tot een derde van het kongres, en wordt er in het beleid op de "linkse" inbreng geanticipeerd. Het ongeduld van vele opposanten maakt het echter moeilijk kundig in te spelen op de geschetste processen.

De konklusie uit deze beschouwingen is overduidelijk: grote veranderingen in de PPR opstelling mogen voorlopig niet verwacht worden.

Deze lange inleiding maakt het tweede gedeelte van het voorgelegde probleem sneller te beantwoorden, waarbij progressieve samenwerking niet verengd wordt tot het landelijke parlementair-politieke nivo.

(Hier volgt een verslag van de landelijke besluitvorming dat ik bij actieve leden als bekend mag veronderstellen. De lijn pik ik weer op bij de konklusie van dit gedeelte.)

Landelijk blijft het beeld dus vooralsnog dat van besturen, samen met de PvdA en met iedere andere democratische partij die er voor nodig is.

Uit het staatje over de samenwerking op gemeenteraadsnivo, dat ik opstelde aan de hand van de niet-komplete gegevens uit de Volkskrant van 1 juni 1977, komt een heel ander beeld naar voren.

Aant. Inw.	200.000	100.000- 200.000	50.000- 100.000	35.000- 50.000	20.000- 35.000	
PPR	4 (3)	9 (6)	13 (6)	6 (4)	13 (8)	45 (27)
PPR-PSP	-	3 (3)	9 (9)	3 (2)	7 (5)	22 (19)
PPR-PvdA	-	-	-	2 (2)	5 (5)	7 (7)
PPR-D'66	-	-	-	-	2 (2)	2 (2)
PPR-PSP-PvdA	-	1 (1)	-	-	-	1 (1)
PPR-PSP-D'66	-	-	-	-	1 (1)	1 (1)
PPR-PSP-PvdA-D'66	-	-	2 (2)	1 (1)	1 (1)	4 (4)
PPR-Plaats lijst	-	-	-	-	1 (0)	1 (0)
Totaal	4 (3)	13 (10)	24 (17)	12 (9)	30 (22)	83 (61)
Geg % Tot. Gem.	100%	100%	100%	68%	55%	

Het eerste cijfer is het aantal malen dat deelgenomen werd, tussen haakjes het aantal keren dat ook zetels werden bereikt.

Duidelijk dus dat bij samenwerking de PSP de meeste voorkeur krijgt. Daarbij wel de volgende nuanceringen. Het meer regenteske karakter van de PvdA bemoeilijkt in vele plaatsen de samenwerking. Bovendien dachten vele PvdA-afdelingen een definitief einde te maken aan kleine partijen door samenwerking te weigeren. Een snelle blik op

was, het aantal met de PvdA juist hoger was dan nu. Ook in de samenwerking met de PSP zitten pragmatische elementen. Er blijkt een relatie tussen de kans op verkrijgen van zetels en het zoeken van samenwerking. Naarmate de PPR minder kans maakt werkt ze meer samen, in eerste instantie met de PSP, totdat ook zij samen minder kans hebben en dan ontstaan er andere en bredere samenwerkingsverbanden. Het beeld is dus afwijkend van het landelijke, waarvan de mogelijke konsekwenties voor het landelijk beleid te weinig worden beseft.

Men kan als landelijke leiding niet blijven volhouden dat het moeilijk samenwerken is met de PSP terwijl zoveel actiecentra dat ondertussen naar tevredenheid doen. Gaat men met pek om dan raakt men besmet, zodat het ook op andere mom enten andelijke gevolgen kan hebben. Zeker als men beseft dat van de als links bestempeld actiecentra slechts een minderheid samenwerkt met de PSP. Ook hier dus een zekere tegenspraak tussen een landelijke lijn en beleid van lagere organen.

Het was niet de bedoeling in dit artikel konklusies te trekken. Wel moest ik een overzicht leveren als basismateriaal voor het kongres. Ik heb uitgebreid aandacht gegeven aan het denken over stromingen, omdat ik dat, gezien de prob-eemstelling van het kongres, van belang vond, en omdat ik dat stromingen-denken niet altijd even positief waardeerde. Toch dwong het pogen binnen te beperkte omvang te veel te willen zeggen mij tot het gebruik van aanduidingen als "links", "rechts", "vleugels", "landelijke leiding" e.d., waarbij ik erop vertrouwde dat deze binnen de kontekst begrepen zouden worden als te simpele maar wel gemakkelijke benoeringen.

Ook de afsluiting van het artikel was specifiek gericht op het kongres, en kan hier gemist worden. Wellicht roept dit artikel bij haagse leden reactie op. Ik hoop dat omdat daarmee wellicht in Radikaal Aktief weer eens een levendige politieke discussie zou kunnen ontstaan.

Jaap de Jong

